

ЙОРДАН ЙОВКОВ – ВРЕМЕНА, НРАВИ, НАРАТИВИ

Веселина Белева

Регионален исторически музей – Добрич (България)

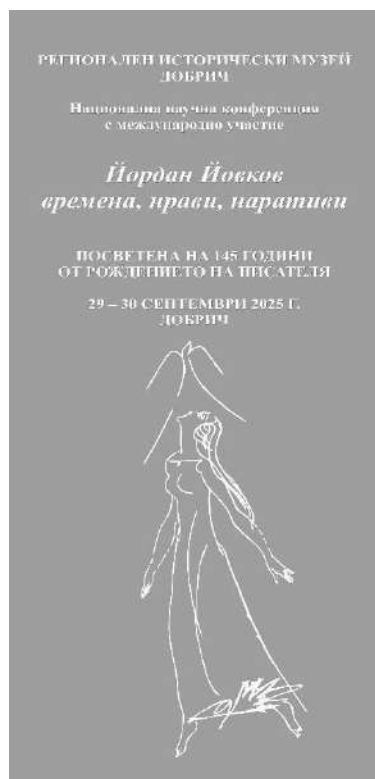
YORDAN YOVKOV: TIMES, MORES, NARRATIVES

Veselina Beleva

Regional History Museum – Dobrich (Bulgaria)

ORCID ID: 0009-0003-4803-3411

E-mail: vesibeleva5@gmail.com

Изследователи на Йовковото литературно наследство от цяла България изминаха пътя „до границата“, за да се поклонят със своите текстове пред големия български писател в 145-ата година от неговото рождение. Така те добавиха следващата глава в един обемен литературоведски корпус, цяла Йовковиада (по Йордан Дачев), дописвана от поколения учени, които на всеки пет години (от 1995 г. насам) продължават разговора за Йовков и неговото творчество именно в пространството на Дом-паметник „Йордан Йовков“. В този смисъл Националната научна конференция с международно участие, организирана в края на септември от Регионалния исторически музей в Добрич, продължи, по думите на главния уредник д-р Кремена Митева, една традиция на непрестанно попълване на страниците на

йовковознанието в българското литературознание.

Този път мотото на форума „Йордан Йовков – времена, нрави, наративи“ разшири диапазона на гласовете, които се включват в продължаващия разговор за големия български класик. В рамките на два дни учени от Института за литература, Института за исторически изследвания и Института за изследване на изкуствата при БАН, от Софийския университет

„Св. Климент Охридски“, от Нов български университет, от Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“, от Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, от Университета по библиотекознание и информационни технологии, от Шуменския университет „Еп. Константин Преславски“, от Русенския университет „Ангел Кънчев“, от Висшето военноморско училище „Н. Й. Вапцаров“ във Варна, от Американския колеж в София, от Анкарския университет, специалисти от Регионалната библиотека „Любен Каравелов“ в Русе, от Държавния архив във Варна, от Регионалния исторически музей във Варна, от Регионалния исторически музей в Добрич, от Историческия музей в Котел, от Историческия музей в Генерал Тошево, Сдружението на писателите в Добрич, Съюза на независимите писатели, учители от Академия „Тесла“ в София и от ЧОУ „Мария Монтесори“ в Добрич представиха своите най-нови изследвания за личността и литературното наследство на Йовков, за епохата, в която живее и твори, и за перспективите в четенето и интерпретирането на творбите му. По-широката тема определи не просто високото ниво на разговора за Йовковото творчество, но естествено, доведе и до интердисциплинаричност на прочитите, разнообразие от гледни точки и представяне на изключително любопитни архивни материали.

От една страна, във форума се включиха автори на цялостни изследвания за Йовков като проф. д.н. Виолета Русева с „Мистичният Йовков“ или проф. д.н. Александър Панов, написал последната книга за писателя – „Йордан Йовков. Изкуство на разказването“. Впечатление направи участието на имена като проф. Михаил Неделчев, проф. д-р Калин Михайлов, проф. д-р Антония Велкова-Гайдаржиева, проф. д.н. Венцислав Димов, проф. д-р Димитър Михайлов, проф. д-р Ивайло Петров, проф. д-р Хюсеин Мевсим, проф. д.н. Христо Трендафилов, доц. д.н. Мая Горчева, доц. д-р Мариета Иванова-Гиргинова, доц. д-р Елка Трайкова, доц. д-р Радостин Русев, доц. д-р Слави Славов, доц. д-р Надежда Цочева.

Още в началото на конференцията докладът на Александър Панов постави фундаменталния въпрос дали творчеството на Йордан Йовков трябва да бъде отнесено към традиционната, или към модерната литература. Чрез анализа на проблематизираните убеждения, нагласи и ценности, на специфичните начини за организиране на повествованието, както и на културната функция, изпълнявана от него, проф. Панов стига до извода, че Йовков е един подчертано модерен, дори постмодерен писател: „Отказвайки да поеме по пътя на социалния и естетическия бунт, Йовков всъщност изгражда един свят,

който активно ангажира читателя в непрекъсната преоценка на заварения образ на света, на господстващите норми и ценности, изисквайки същевременно една активна самопроверка на собствената ни готовност да се изправим пред предизвикателствата на живота. А освен това ни спасява и от необходимостта да четем Йовков по задължение само защото обществото е решило, че неговото творчество е ценно“. Калин Михайлов, от своя страна, погледна към отношенията между Йовков и християнския наратив именно през наратологичната концепция на Панов. За Йовковия метафизичен реализъм говори проф. Антония Велкова-Гайдаржиева, а отношенията на Йовковото творчество с кръговете около списанията „Златорог“, „Звено“ и „Родно изкуство“ кристализираха през темите на доц. д-р Мариета Иванова-Гиргинова, доц. д-р Елка Трайкова, Малина Топова-Иванова.

Във фокуса на научната конференция бе въпросът за поезията на Йовков, повлияна от естетиката на кръга „Мисъл“. В този смисъл Димитър Михайлов направи опит за един „(не)възможен паралел“ между Яворов и Йовков с прозрения за самотността на творческите им фигури в българската литература. Кремена Митева представи поетическата антология от 1920 г., в която съставителят Иван Карановски включва три Йовкови стихотворения. Специалистите от Литературния музей бяха подготвили специално за 145-годишнината стихосбирка с лирическите текстове на Йовков, които показват едно малко познато и за специалисти, и за обикновени читатели лице на писателя, останало скрито години наред – на младия поет символист в търсене на верния път в живота и в литературата. За първи път пръснатите из периодичните издания между 1902 и 1911 г. стихотворения бяха събрани в книга, което се осъществи с подкрепата на Добруджанския научен институт под съставителството и с научния коментар на д-р Кремена Митева.

Представените от Гергана Георгиева, специалист в Държавния архив във Варна, документи от административен характер изясниха моменти от биографията на писателя като учител в добруджанските села и като възпитател в Добруджанския частен пансион във Варна и дадоха още сведения за образованието на съпругата му Деспина и за раждането на дъщеря им Елка. В тази посока бе и проучването на Валерия Йорданова и Ренета Константинова от Регионалната библиотека в Русе, което допълни „Био-библиографския указател“ за Йовков от 1980 г. със сведения за негови творби на страниците на вестник „Светлоструй“. Допълващ рецепцията на Йовковото творчество на руски език пък беше

докладът на проф. д-р Ивайло Петров. Доц. Слави Славов от Института за исторически изследвания се спря на документалния пласт в Йовковия разказ „При езерото Туркойа“.

Заседанията от втория ден на форума, по думите на проф. Виолета Русева, разшириха максимално социокултурния контекст на разговора за писателя, извеждайки го извън затвореното четене, с теми, търсещи паралели на Йовковото творчество не само с класици като Елин Пелин и Ангел Каралийчев, но и със съвременни автори като Илия Волен, Виктор Пасков или Йорданка Белева. В полето на сравнителното литературознание се ситуираха прочитите на проф. д.н. Христо Трендафилов, проф. д-р Татяна Ичевска, проф. д-р Дора Колева, д-р Веселина Белева, Драгомил Георгиев. Разглеждането на Йовковото литературно наследство и връзките му с други изкуства, или въпросите за Йовков и музиката, Йовков и живописата, Йовков и фотографията, Йовков и документалното кино, отведоха дискусии в неочаквани посоки. Текстът на проф. д.н. Венцислав Димов насочи вниманието на публика и специалисти към разбирането на полифонията на Йовковото слово през българската музикална култура от времето на писателя. Волните успоредици, които проф. д-р Хюсеин Мевсим направи с онлайн включването си от Анкара, поставиха акцент върху близостта в творческите нагласи на Йордан Йовков и художника Петър Дачев, чийто творби се съхраняват във фонда на Дом-паметник „Йордан Йовков“. Предложеният от доц. д-р Радостин Русев текст пък се впусна по следите на „странната и поразителна гледка“ в разказа „Пред Одрин“ и асоциациите на Йовков с картини на трима живописци.

Александър Николов и Димитър Панайотов, двама млади докторанти в Софийския университет и основатели на Фондация „Документалистите“, разказаха за проекта и пътуването си в търсене на Йовковите места и герои, в резултат на което в Дом-паметника до края на ноември бе експонирана фотоизложбата „По спомена за Йовковата Добруджа“, преплитаща фикция и реалност и проследяваща непреходни литературни истории за мелницата, хана и чифлика. Йовков и неговите герои оживяват и във възстановката на стенописите на проф. Пламен Вълчев от добричкото кафене „Централ“ в още една съпътстваща научния форум изложба по инициатива на Добруджанския научен институт.

„Човек на единствената цел“ – под това мото е пресъздава живота и творчеството на писателя студентката в Софийския университет Гергана Василева в късометражния си филм, който самата тя представи и който беше излъчен по време на събитието. От своя страна, темите на д-р Ралица Люцканова от Алма матер, Наталия Енева от Регионалния

исторически музей във Варна и Веселина Митева от Историческия музей в Генерал Тошево обговориха Йовковото творчество като мост между минало и настояще, като ресурс на културна география/културен туризъм. Презентацията на Вероника Тончева и Надежда Иванова за начините, по които се преподава Йовков в училище, беше в унисон с проблемите, поставени от още една гостуваща в музея експозиция, а именно: „Литературата не е музей“ – инициатива на Факултета по славянски филологии към СУ „Св. Климент Охридски“.

В рамките на научната конференция бяха представени и редица книги – „Мълчаливецът“, биографичен роман за писателя с автор Марина Константинова, „Погледи върху литературата и литературния живот в НРБ“ (в два тома), „Литературният персонализъм“ и „Завещанието от Велес: Етюди за Македония“ на проф. Михаил Неделчев, „Йордан Йовков. Самосъздаването на белетриста“ от акад. Иван Радев и „Йордан Йовков. Прочити“ с автор Маринела Паскалева, дългогодишен фондохранител и уредник в музея в Добрич.

Екипът на Дом-паметник „Йордан Йовков“ получи дарения от проф. Димитър Михайлов – ръкописи на статии на Димо Минев и препис от 1940 г. на оригинално писмо на Йордан Йовков до жеравненския учител Васил Тодоров. Ценни книги подариха и проф. Михаил Неделчев и Теодора Евтимова, директор на Регионална библиотека „Любен Каравелов“ в Русе.

По традиция текстовете от Националната научна конференция с международно участие „Йордан Йовков – времена, нрави, наративи“ ще бъдат събрани в поредния сборник, който ще материализира най-новата глава в йовковознанието.